

انقلاب

مقاله انقلاب را جک گلدستون () در ژانویه ۱۹۹۷، در مرکز مطالعه پیشرفته در علوم رفتاری در دانشگاه استنفورد برای چاپ در «دانشنامه علوم اجتماعی، ویرایش جوزپه بدسکی و دیگران، رُم: مؤسسه دانشنامه ایتالیا» تهیه کرده است.

مقاله انقلاب در سه بخش تعریف، تاریخ انقلاب: انقلاب‌های کلاسیک و آغاز دوره مدرن، انقلاب‌های کبیر، انقلاب‌های مدرن و نظریه‌های انقلاب: نظریه توده و نظریه طبقه، سیستم‌ها و ساختارهای اجتماعی، یک مدل فرایندی، دستاوردها تشکیل شده است.

گلدستون معتقد است انقلاب‌ها به دلیل تظاهر بیرونی و اهمیت‌شان مورد توجه هستند. انقلاب‌ها علاوه بر اینکه منازعه‌ای برای قدرت‌اند، قهرمانی‌ها و تراژدی‌های بزرگ، خلق نمادهای چشمگیر و درجاتی حماسه‌ای از خشونت را نیز دربر می‌گیرند. در عین حال، انقلاب‌ها نقاط عطف تاریخ ملت‌ها محسوب می‌شوند، زیرا آن‌ها نهادهایی را تغییر می‌دهند که با زندگی میلیون‌ها نفر ارتباط دارند.

گلدستون درباره دشواری تعریف انقلاب می‌گوید: دلایل ایجاد، شکل‌گیری، و توسعه انقلاب‌های مختلف و نیز دستاوردهای آن‌ها تا حد زیادی با یکدیگر متفاوت‌اند. در برخی انقلاب‌ها، مثل انقلاب چین در سال ۱۹۴۹ یا انقلاب کوبا در سال ۱۹۵۹، تهاجم برنامه‌ریزی شده از سوی تشکیلات انقلابی مستقر در دولت موجود، نقشی حساس ایفا کرد. در انقلاب‌های دیگر، نظیر انقلاب انگلستان در سال ۱۶۴۰ و انقلاب فرانسه در سال ۱۷۸۹، تشکیلات انقلابی فقط یک بار برپا شد آن هم وقتی که دولت حاکم مجلس‌های خبرگان را برای هدایت بحران‌های جاری و پیش رو فراخواند. در عین حال در انقلاب‌های دیگر، مثل انقلاب روسیه در سال ۱۹۱۷ و انقلاب ایران در سال ۱۹۷۹، رهبران انقلابی نه تنها در بدو امر فعال بودند، بلکه وقتی ترکیبی از اعتصابات، تظاهرات، و خیزش‌های مردمی توسط گروه‌های متفاوت به کناره‌گیری حکومت موجود منجر شد، با اغتنام فرصت به دست‌آمده قدرت را در اختیار گرفتند. هیچ‌الگوی واحدی وجود ندارد که بتواند سرمشق همه انقلاب‌ها قرار گیرد و هیچ قاعده‌ای هم وجود ندارد که بگوید انقلاب‌ها چطور خلق می‌شوند. واژه انقلاب بر یک مجموعه گسترده و عام دلالت دارد، و انقلاب‌های بزرگ در جزئیات فراوانی باهم اختلاف دارند. هنوز اندیشمندان درباره یک تعریف دقیق از انقلاب اتفاق نظر ندارند. برخی نویسندگان فقط تغییرات بنیادین در نهادها را انقلاب می‌دانند و برخی دیگر میزان تغییرات در متغیرها را به عنوان انقلاب برمی‌گزینند. بعضی نویسندگان خشونت را جز ذات انقلاب‌ها می‌دانند و برخی دیگر خشونت را عنصری رایج و معمول و نه حیاتی برای تغییر انقلابی در نظر می‌گیرند. بعضی از اندیشمندان ترجیح می‌دهند انقلاب‌ها را فقط بر مبنای معیارهای عینی معرفی کنند و بعضی دیگر لازم می‌دانند که مفهومی از هدف و معنای اقدامات انقلابی نیز در تعریف لحاظ شود. در این مقاله، از این تعریف

استفاده شده است که البته از پذیرش جهان‌شمول برخوردار نیست: انقلاب سیاسی فرایند تغییر در نهادهای دولت و اصولی است که بر آن بنا شده است و فروپاشی یا سرنگونی اقتدار دولت موجود را نیز دربر می‌گیرد. تغییرات در نهادها عمدتاً توسط مردمانی صورت می‌پذیرد که در لوای آن دولت زندگی می‌کنند. آنان به این اعتقاد رسیده‌اند که ساختار دولت فعلی بر روی اصولی بی‌په‌وده و ناعادلانه بنا شده است و غیرقابل اصلاح است. این خود انگیزه‌ای برای اقدام و تغییر آن اصول است.

گلدستون در جمع‌بندی مقاله تفصیلی خود درباره انقلاب می‌نویسد: تاریخ انقلاب‌ها نشان می‌دهد که تنوع فوق‌العاده‌ای در علل ایجاد، توسعه و دستاوردهای انقلاب‌ها وجود دارد. از اعصار کلاسیک تا مدرن، حکومت‌ها توسط گروه‌های تحول‌خواه سرنگون شده‌اند، اما روش‌ها و اهداف آن‌ها تغییر کرده است. به نظر نمی‌رسد هیچ نوع رژیمی کاملاً از انقلاب مصون باشد، در عین حال به نظر می‌رسد که سلطنت سنتی، امپراتوری‌ها و دیکتاتورهای فردی آسیب‌پذیرند. نظریه‌های توده و نظریه‌های طبقه برای توصیف این تنوع و پیچیدگی بسیار ساده هستند. الگوی فرایندی که به تغییر در ساختارها و روابط بین دولت‌ها، نخبگان و گروه‌های مردمی توجه می‌کند و نقش ائتلاف‌های انقلابی، فشارهای بین‌المللی و ایدئولوژی‌ها را در الگو منظور می‌کند مفیدتر خواهد بود. انقلاب‌ها در کشورهایی رخ می‌دهد که در معرض فشار تعارضات بین‌المللی هستند، یا با رشد جمعیت در دولت‌هایی ضعیف مواجه‌اند، یا نخبگان در تضاد و تعارض باهم هستند یا مردمانی دارند که قابلیت اعتراض و بسیج در آن‌ها زیاد است. تا زمانی که چنین شرایطی رخ می‌دهد، و البته هنوز چشم‌انداز چنین شرایطی در بسیاری از نقاط آفریقا، خاورمیانه، آمریکای لاتین، آسیا و حتی چین وجود دارد، تاریخ انقلاب‌ها پایان نخواهد یافت.

برای دریافت و مطالعه این مقاله خواندنی از لینک دانلود زیر استفاده کنید.

لازم است ذکر شود این مقاله توسط آسیه حایری یزدی ترجمه و در شماره ۲۶ فصلنامه مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی ویژه بهار ۹۷ به چاپ رسیده است.